



—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за період з 01.08.2023 до 31.08.2023

Зміст

1. Справи про банкрутство	5
1.1. Розгляд у межах справи про банкрутство вимог щодо грошових зобов'язань боржника зі сплати податкових платежів за неузгодженими податковими повідомленнями-рішеннями та застосування положень статей 45–47 КУзПБ, 59 КУзПБ	5
1.2. Умови, за яких до підприємств, установ, організацій, у тому числі підприємств, організацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю, фізичних осіб, які використовують найману працю, не застосовуються адміністративно-господарські санкції за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю	7
1.3. Про процесуальний обов'язок боржника у провадженні про неплатоспроможність фізичної особи найповнішого розкриття інформації про свій майновий стан та членів своєї сім'ї	9
2. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	12
2.1. Щодо відсутності підстав для оцінки судом рішення органу управління юридичної особи в межах судової справи, в якій вимога про визнання цього рішення недійсним не заявлялась, з огляду на презумпцію легітимності таких рішень	12
2.2. Щодо відсутності підстав для застосування норм КЗпП України при вирішенні питання про стягнення з директора ТОВ збитків, завданих ним ТОВ	15
2.3. Щодо порушення прийняттям рішення про виключення з ТОВ його померлого учасника, частка якого у статутному капіталі становила 50 % або більше, та про ліквідацію ТОВ прав його спадкоємця	18
3. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів	22
3.1. Порушення покупцем свого зобов'язання з попередньої оплати товару за договором купівлі-продажу як підстава захисту прав продавця у спосіб, що полягає у стягненні з покупця відповідних сум заборгованості та нарахувань на них	22
4. Справи в інших спорах, що виникли з господарських правовідносин	27
4.1. Визначення боржника у правовідносинах щодо відшкодування АТ «Укртелеком» витрат, понесених внаслідок надання послуг зв'язку пільговим категоріям населення відповідно до введених законами України державних соціальних гарантій	27
5. Процесуальні питання	29
5.1. Випадки, у яких залишення позову без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 226 ГПК України при встановленні судом після відкриття	
2	Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.08.2023 до 31.08.2023

провадження у справі порушення правил об'єднання позовних вимог є правомірним	30
5.2. Щодо правомірності об'єднання та розгляду в межах однієї справи позовних вимог про відшкодування шкоди, заявлених ФГВФО до пов'язаних з банком осіб на підставі статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність»	30
5.3. Наслідки поновлення судом строку подання апеляційної скарги на судові рішення або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду в разі, якщо виконавче провадження відкрито на підставі виконавчого документа, що містив вказівку про набрання чинності цим рішенням суду	33
5.4. Право прокурора як заінтересованої особи подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави	37

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
БК України	– Бюджетний кодекс України
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВС	– Верховний Суд
ДП	– державне підприємство
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ГО	– Громадська організація
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
МЮУ	– Міністерство юстиції України
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ПАТ	– публічне акціонерне товариство
СП КГС ВС	– судова палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ФОП	– фізична особа – підприємець
ФГВФО	– Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Розгляд у межах справи про банкрутство вимог щодо грошових зобов'язань боржника зі сплати податкових платежів за неузгодженими податковими повідомленнями-рішеннями та застосування положень статей 45–47 КУзПБ, 59 КУзПБ

З огляду на положення статей 45–47 КУзПБ податковий орган, як і інші конкурсні кредитори, повинен подати до господарського суду вимоги до боржника щодо його грошових зобов'язань зі сплати податків і зборів, що виникли до дня відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство, разом з документами, що ці зобов'язання підтверджують, а господарський суд зобов'язаний розглянути всі вимоги та заперечення проти них на підставі поданих кредитором і боржником документів, оцінити правомірність цих вимог незалежно від наявності в адміністративному суді спору щодо неузгодженого податкового зобов'язання, з якого сформована кредиторська вимога податкового органу

ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Продекспорт-2009» у справі за заявою Компанії з обмеженою відповідальністю «Арчімбольдо Лімітед» (ARCHIMBOLDO LIMITED) до ТОВ «Продекспорт-2009» про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду від 05.11.2020 відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ «Продекспорт-2009».

Постановою господарського суду від 19.01.2021 визнано ТОВ «Продекспорт-2009» банкрутом, відкрито ліквідаційну процедуру у справі строком на 12 місяців (до 19.01.2022), призначено ліквідатора банкрута.

21.01.2021 Головним управлінням Державної податкової служби у Дніпропетровській області (далі – ГУ ДПС у Дніпропетровській області) було подано заяву про визнання грошових вимог до ТОВ «Продекспорт-2009» в загальній сумі 144 918 619,00 грн, що ґрунтувалися на складених у 2015 році податкових повідомленнях-рішеннях.

Ухвалою господарського суду грошові вимоги ГУ ДПС у Дніпропетровській області до ТОВ «Продекспорт-2009» було відхилено з огляду на положення статті 59 КУзПБ.

Постановою господарського суду апеляційної інстанції зазначену ухвалу скасовано, визнано грошові вимоги ГУ ДПС у Дніпропетровській області в розмірі 144 914 079,00 грн (III черга) та 4 500,00 грн (I черга).

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі перед СП КГС ВС постало питання щодо обґрунтованості грошових вимог податкового органу до боржника за неузгодженими податковими повідомлення-рішеннями, заявлених після визнання боржника банкрутом, у процедурі ліквідації.

За висновками СП КГС ВС, перевіряючи поданого кредитором розрахунку грошових вимог мало передувати встановлення судами попередніх інстанцій правової природи і складових податкового боргу, підстав виникнення грошових зобов'язань боржника щодо сплати податкових платежів, встановлення розміру та, насамперед, моменту виникнення цих грошових вимог (зобов'язань).

Місцевий господарський суд, розглядаючи грошові вимоги контролюючого органу до боржника на суму нарахованих податку на прибуток, податку на додану вартість і штрафних санкцій за податковими повідомленнями-рішеннями від 18.08.2015, із застосуванням положень статті 59 КУзПБ вважав податкові зобов'язання кредитора такими, що виникли після визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури. При цьому суд не здійснив правового аналізу заявлених кредиторських вимог податкового органу та, насамперед, моменту виникнення цих грошових вимог (зобов'язань).

Суд апеляційної інстанції встановив, що період виникнення заявленого ГУ ДПС у Дніпропетровській області податкового боргу – 2015 рік, а ТОВ «Продекспорт-2009» визнано банкрутом постановою Господарського суду Дніпропетровської області від 19.01.2021. Тож кредиторські вимоги ДПІ не є такими, що додатково виникли у розумінні статті 59 КУзПБ з дня ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом, і, відповідно, висновки суду першої інстанції щодо застосування статті 59 КУзПБ є помилковими.

У свою чергу, суд апеляційної інстанції не врахував висновків ВС щодо обов'язкового дослідження підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру та відповідності чинному законодавству, а обмежився лише вказівкою на наявність складених у 2015 році податкових повідомлень-рішень без дослідження їх правової природи та обґрунтованості зазначених в них вимог.

Отже, СП КГС ВС зазначила, що місцевий та апеляційний господарські суди належним чином не здійснили правового аналізу грошових вимог контролюючого органу до боржника на предмет віднесення їх до конкурсних вимог.

СП КГС ВС не погодилася з аргументами скаржника щодо недотримання судом апеляційної інстанції вимог статті 44, частини четвертої статті 60 КУзПБ, які полягали у тому, що відповідно до цих норм закону не допускається заявлення кредитором конкурсних вимог у ліквідаційній процедурі і такі вимоги можуть бути заявлені тільки у процедурі розпорядження майном.

Як зазначила СП КГС ВС, норми КУзПБ не містять заборони кредитору заявляти конкурсні вимоги до боржника у ліквідаційній процедурі.

Для кредиторів, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, усі дії, вчинені у судовому процесі, є обов'язковими так само, як вони є обов'язковими для кредиторів, вимоги яких були заявлені протягом встановленого строку. Вимоги кредиторів, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, задовольняються в порядку черговості, встановленої зазначеним Кодексом. Кредитори, вимоги яких заявлені після завершення строку, визначеного частиною першою цієї статті, є конкурсними, однак не мають права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів. Якщо кредитор заявив вимоги після

здійснення розрахунків з іншими кредиторами, то сплачені таким кредиторам кошти поверненню не підлягають (частина четверта статті 45 КУзПБ).

Ураховуючи викладене, СП КГС ВС касаційну скаргу боржника задовольнила частково, оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій скасувала, справу в скасованій частині передала на новий розгляд до місцевого господарського суду.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 14.06.2023 у справі № 904/5743/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112895443>.

1.2. Умови, за яких до підприємств, установ, організацій, у тому числі підприємств, організацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю, фізичних осіб, які використовують найману працю, не застосовуються адміністративно-господарські санкції за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю

Підприємство не несе відповідальності за невиконання нормативу працевлаштування осіб з інвалідністю, якщо воно вжило необхідних заходів по створенню для них робочих місць, зокрема, створило робочі місця для таких осіб та своєчасно, достовірно, в повному обсязі проінформувало відповідні установи, але фактично не працевлаштувало особу з інвалідністю з причин незалежних від нього: відсутність осіб з інвалідністю, їх відмова від працевлаштування на підприємство, бездіяльність державних установ, які повинні сприяти працевлаштуванню осіб з інвалідністю

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Сумського обласного відділення Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю у справі за позовом скаржника до ПАТ «Сумхімпром» про стягнення 2 971 025,08 грн в межах справи про банкрутство.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

24.10.2011 ухвалою господарського суду порушено провадження у справі про банкрутство ПАТ «Сумхімпром».

Ухвалою господарського суду від 30.10.2012 введено процедуру санації боржника ПАТ «Сумхімпром».

У червні 2022 року Сумське обласне відділення Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю звернулося до суду з позовом про стягнення з ПАТ «Сумхімпром» адміністративно-господарської санкції за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю в 2021 році.

Обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, позивач зазначив, що відповідачем порушено встановлений частиною першою статті 19 Закону України від 21.03.1991 № 875-XII «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» (далі – Закон № 875-XII) норматив робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю у розмірі чотирьох відсотків від середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за 2021 рік: 20 робочих місць, призначених для працевлаштування осіб з інвалідністю на підприємстві відповідача, не було зайнято цими особами. Тож згідно зі статтею 20 Закону № 875-XII відповідач був зобов'язаний самостійно

сплатити до 15.04.2022 передбачені за таке порушення адміністративно-господарські санкції в розмірі 2 964 799,00 грн, а також пеню за порушення термінів сплати цих санкцій у сумі 6 226,08 грн за період з 16.04.2022 по 22.04.2022.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні зазначеного позову було відмовлено повністю з тих підстав, що відповідачем дотримано вимог Закону № 875-XII щодо створення необхідної кількості робочих місць, передбачених для працевлаштування осіб з інвалідністю, та організації їх заповнення (у межах наданих прав та покладених обов'язків), проте ці місця залишилися вакантними з незалежних від нього причин, що свідчить про відсутність в його діях ознак правопорушення.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши норми Закону № 875-XII, Закону України «Про зайнятість населення», Порядку подання підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами, що використовують найману працю, звітів про зайнятість і працевлаштування осіб з інвалідністю та інформації, необхідної для організації їх працевлаштування, затвердженого постановою КМУ від 31.01.2007 № 70, а також наказу Міністерства соціальної політики України від 31.05.2013 № 316, яким затверджено форму звітності № 3-ПН «Інформація про попит на робочу силу (вакансії)», КГС ВС з'ясував, у чому саме полягають обов'язки підприємств, установ, організацій, фізичних осіб, які використовують найману працю, відповідно до наведених актів та дійшов висновку, що їх обов'язок щодо створення робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю не включає зобов'язання підбирати і працевлаштовувати відповідних осіб на створені робочі місця, позаяк це покладається на органи працевлаштування, наведені в частині першій статті 18 Закону № 875-XII.

КГС ВС зауважив, що згідно із зазначеним Законом працевлаштування осіб з інвалідністю здійснюється або шляхом їх безпосереднього звернення до підприємства, або шляхом звернення до державної служби зайнятості, яка здійснює пошук відповідної роботи для працевлаштування такої особи. Тому обов'язок з працевлаштування таких осіб відповідно до встановленого Законом № 875-XII нормативу покладається як на роботодавців, так і на державну службу зайнятості. Механізм реалізації зазначеної програми працевлаштування передбачає здійснення певних заходів з боку підприємств.

Доказом, який свідчить про створення робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю, у тому числі спеціальних робочих місць, та інформування органів зайнятості про наявність вільних робочих місць для них, є звіт за формою № 3-ПН.

Тож підприємство не несе відповідальності за невиконання нормативу працевлаштування осіб з інвалідністю, якщо воно вжило необхідних заходів по створенню для них робочих місць, зокрема, створило робочі місця для таких осіб та своєчасно, достовірно, в повному обсязі проінформувало відповідні установи, але фактично не працевлаштувало особу з інвалідністю з причин незалежних від нього: відсутність осіб з інвалідністю, їх відмова від працевлаштування на підприємство, бездіяльність державних установ, які повинні сприяти працевлаштуванню цих осіб.

У цій справі судами попередніх інстанцій були встановлені такі обставини:

- дотримання відповідачем вимог закону щодо забезпечення необхідної кількості робочих місць, передбачених для працевлаштування осіб з інвалідністю, та повідомлення відділення Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю про створені робочі місця шляхом подання звіту про зайнятість і працевлаштування осіб з інвалідністю за 2021 рік за формою № 10-ПОІ;

- подання відповідачем у 2021 році до центру зайнятості щомісяця інформації про попит на робочу силу (вакансії) за формою № 3-ПН з відміткою «вакансії для осіб з інвалідністю» у зв'язку з наявністю відповідних вакансій;

- звернення відповідача до медико-соціальних експертних комісій, а також до обласного громадського об'єднання з проханням про надання допомоги в направленні на працевлаштування осіб з інвалідністю згідно з переліком створених та атестованих робочих місць;

- відмови осіб із числа безробітних з інвалідністю, направлених міським центром зайнятості, працевлаштовуватися, про що ними власноручно зроблено відповідні записи у направленнях на працевлаштування;

- відсутності доказів про відмову відповідача у працевлаштуванні осіб, яких за інформацією міського центру зайнятості направлено на вільне робоче місце;

- відсутності доказів несвоечасного надавання державній службі зайнятості інформації щодо наявності вакансій, необхідної для організації працевлаштування осіб з інвалідністю, або несвоечасного звітування Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю про зайнятість та працевлаштування цих осіб у порядку, встановленому КМУ.

КГС ВС зазначив, що встановлені судами обставини в їх сукупності підтверджують виконання відповідачем вимог Закону № 875-XII щодо прийняття заходів для працевлаштування осіб з інвалідністю та свідчать про правильність висновків судів попередніх інстанцій про відсутність в діях відповідача складу правопорушення, за вчинення якого названим Законом передбачено застосування адміністративно-господарських санкцій.

З огляду на це КГС ВС залишив касаційну скаргу позивача без задоволення, а оскаржувані рішення місцевого господарського суду та постанову суду апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.08.2023 у справі № 5021/2509/2011 (920/350/22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112687194>.

1.3. Про процесуальний обов'язок боржника у провадженнях про неплатоспроможність фізичної особи найповнішого розкриття інформації про свій майновий стан та членів своєї сім'ї

Установлений статтею 116 КУзПБ обов'язок боржника відобразити в декларації свій майновий стан та членів своєї сім'ї не обмежується певним правовим режимом майна боржника та членів його сім'ї, позаяк розділ III «Відомості про нерухоме майно

боржника та членів його сім'ї» декларації про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність, затверджені наказом МЮУ від 21.08.2019 № 2627/5, передбачає відображення відомостей щодо майна, що перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування боржника (пункт «А» розділу III) та членів сім'ї боржника (пункт «Б» розділу III).

Інформація, яка міститься в державних реєстрах прав на нерухоме майно, рухоме майно тощо має офіційний характер, тож з метою забезпечення повноти та достовірності відомостей та усунення сумнівів у наявності прихованих активів, така інформація має бути отримана боржником та відображена в декларації про майновий стан, а в подальшому належно перевірена керуючим реструктуризацією задля складання звіту про результати перевірки декларації боржника. При цьому саме на боржникові у справі про неплатоспроможність фізичної особи лежить обов'язок як найповнішого розкриття суду та його кредиторам інформації про свій майновий стан та стан осіб, зазначений боржником у декларації

КГС ВС розглянув касаційну скаргу фізичної особи ОСОБА_1 у справі за її заявою про неплатоспроможність.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

05.01.2021 ухвалою господарського суду було відкрито провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи ОСОБА_1, введено процедуру реструктуризації боргів боржника, призначено керуючого реструктуризацією.

26.07.2022 кредитор – АТ «Державний ощадний банк України» подав клопотання про закриття провадження у справі у зв'язку з тим, що ОСОБА_1 відображено недостовірні дані у деклараціях про майновий стан за 2018, 2019 роки, а саме вказано про наявність єдиного нерухомого майна – квартири, розташованої за відповідною адресою, та не зазначено, що за чоловіком заявниці ОСОБА_3 зареєстровано право власності на 1/3 квартири за іншою адресою. Крім того, кредитор посилався на відсутність реального, обґрунтованого та ефективного проекту плану реструктуризації.

Заявниця заперечила проти закриття провадження у справі, посилаючись на те, що вона надала вичерпну відому їй інформацію про майно членів сім'ї, а майно, набуте одним із подружжя у порядку спадкування, є приватною власністю такої особи. До того ж заявниця зазначила, що вона подала план реструктуризації.

Судами попередніх інстанцій було встановлено, що відповідно до свідоцтва про право на спадщину за законом від 04.05.2018 та інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Реєстру прав власності на нерухоме майно, Державного реєстру іпотек, Єдиного реєстру заборони відчуження об'єктів нерухомого майна за ОСОБА_3 зареєстровано право власності на 1/3 квартири (об'єкта житлової нерухомості), розташованої за відповідною адресою.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, процедуру реструктуризації боргів фізичної особи та повноваження керуючого реструктуризацією було припинено, мораторій на задоволення вимог кредиторів скасовано, провадження у цій справі закрито.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом касаційного перегляду стало питання обґрунтованості рішень судів попередніх інстанцій про закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на підставі пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ у зв'язку із зазначенням боржником неповних відомостей у декларації про майновий стан.

За висновками КГС ВС, зі змісту пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ вбачається, що в разі якщо боржник не скористався наданим йому правом усунути виявлені за наслідком перевірки керуючим реструктуризації недоліки щодо повноти та достовірності інформації, зазначеної у поданих ним (боржником) деклараціях, настають визначені цією нормою наслідки у вигляді закриття провадження у справі.

Тож конструкція цієї норми побудована як безумовний захід відповідальності боржника за дії на шкоду кредиторам, тому не передбачає альтернативного вирішення та необхідності з'ясування мотивів боржника – фізичної особи у разі встановлення відповідних фактів господарським судом.

Водночас розширене коло ініціаторів застосування частини сьомої статті 123 КУзПБ та відсутність процесуальних обмежень щодо її реалізації на всіх стадіях справи про неплатоспроможність фізичної особи забезпечують невідворотність такого наслідку очевидно недобросовісних дій боржника.

КГС ВС зазначив, що у цій справі на дату звернення ОСОБА_1 до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність обставина наявності у чоловіка боржниці нерухомого майна охоплювалася періодом декларування і такі відомості мали бути відображені заявницею.

Доводи ОСОБА_1 про те, що вона не була обізнана про наявність нерухомого майна у власності чоловіка, КГС ВС відхилив як необґрунтовані, посилаючись на те, що відповідно до пункту 9 Примітки до наказу МЮУ від 21.08.2019 № 2627/5 «Про затвердження форми Декларації про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність» боржник за розділами декларації зазначає всю інформацію про членів сім'ї, яка йому відома та яку він може отримати з офіційних джерел (правовстановлювальні документи, відповідні державні реєстри). Якщо член сім'ї не надав боржнику інформацію і така інформація не може бути отримана ним з офіційних джерел, у відповідному рядку декларації зазначається «Член сім'ї не надав інформацію».

Отже, отримання інформації щодо членів сім'ї може здійснюватися боржником альтернативним способом, як безпосередньо від членів сім'ї та і з офіційних джерел.

КГС ВС також зауважив, що інформація, яка міститься в державних реєстрах прав на нерухоме майно, рухоме майно тощо має офіційний характер, тож з метою забезпечення повноти та достовірності відомостей та усунення сумнівів у наявності прихованих активів, така інформація має бути отримана боржником та відображена в декларації про майновий стан, а в подальшому належно перевірена керуючим реструктуризацією задля складання звіту про результати перевірки декларації боржника.

Таким чином, володіючи навіть інформацією щодо прізвища, імені та по батькові свого чоловіка, реєстраційного номера його облікової картки платника

податків, боржниця мала змогу отримати відповідну інформацію з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно щодо всього належного чоловікові майна.

При цьому саме на боржника у справі про неплатоспроможність фізичної особи покладено обов'язок як найповніше розкрити суду та його кредиторам інформацію про свій майновий стан та стан осіб, зазначений боржником у декларації.

Посилання скаргниці на норми статті 57 Сімейного кодексу України, за висновками КГС ВС, відхилено судами попередніх інстанцій обґрунтовано, адже КУзПБ не містить винятків щодо майна боржника та членів його сім'ї, які підлягають включенню до декларації.

Щодо цього КГС ВС також зазначив, що встановлений статтею 116 КУзПБ обов'язок боржника відобразити в декларації свій майновий стан та членів своєї сім'ї не обмежується певним правовим режимом майна боржника та членів його сім'ї, позаяк розділ III «Відомості про нерухоме майно боржника та членів його сім'ї» декларації про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність, затвердженої наказом МЮУ від 21.08.2019 № 627/5, передбачає відображення відомостей щодо майна, що перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування боржника (пункт «А» розділу III) та членів сім'ї боржника (пункт «Б» розділу III).

Отже, урахувавши встановлення судами попередніх інстанцій тієї обставини що ОСОБА_1 у поданих суду деклараціях про майновий стан за 2018, 2019 роки зазначила недостовірну інформацію про нерухоме майно чоловіка та не усунула такий недолік декларації, КГС ВС погодився з обґрунтованим та законним висновком судів про закриття провадження у цій справі про неплатоспроможність на підставі пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ, у зв'язку з чим залишив прийняті ними судові рішення без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.08.2023 у справі № 926/2987-6/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112687139>.

2. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

2.1. Щодо відсутності підстав для оцінки судом рішення органу управління юридичної особи в межах судової справи, в якій вимога про визнання цього рішення недійсним не заявлялась, з огляду на презумпцію легітимності таких рішень

Існування презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи прямо впливає з правової природи таких рішень, які є актами ненормативного характеру (індивідуальними актами) та не можуть за будь-яких підстав автоматично вважатися недійсними за відсутності відповідного судового рішення. До моменту визнання рішення недійсним в судовому порядку юридична сила такого рішення не може ставитися під сумнів.

Тож якщо вимога про визнання недійсним рішення органу управління юридичної особи про виключення позивача зі складу членів громадської організації

в межах судової справи не заявлялась, у суду відсутні підстави для надання правової оцінки цьому рішенню, і надавши йому оцінку, суд фактично виходить за межі заявлених позовних вимог, чим порушує частину першу статті 14 та частину другу статті 237 ГПК України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_2 до ГО «Водно-моторне спортивно-оздоровче товариство рибалок-любителів», за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – 1) ОСОБА_3, 2) ОСОБА_4, 3) ОСОБА_1, про визнання недійсними та скасування рішень позачергової конференції відповідача, оформлених протоколом від 26.10.2020 № 1Р.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

26.10.2020 відбулася позачергова конференція ГО «Водно-моторне спортивно-оздоровче товариство рибалок-любителів», результати проведення якої оформлено протоколом № 1Р.

Зі змісту цього протоколу вбачається, що конференція була скликана як позачергова, делегати про проведення конференції були повідомлені належним чином згідно зі статутом організації (особисто під підпис, що відображено у реєстрі повідомлень, та поштою), для участі у конференції було обрано 21 делегата, з яких відповідно до реєстру осіб (делегатів), що брали участь у роботі позачергової конференції, присутніми були 16.

У протоколі позачергової конференції від 26.10.2020 № 1Р також зазначено, що повноваження делегатів підтверджуються протоколами зборів членів ГО на причалах, а конференція є правомочною приймати рішення, оскільки у її роботі присутня більш ніж половина делегатів (16 із 21). До того ж за результатами одностайного голосування було вирішено вважати позачергову конференцію правомочною.

З питань порядку денного на позачерговій конференції шляхом голосування були прийняті рішення про припинення попереднього складу ради організації та обрання нових членів і резервних членів до її складу; про обрання директора ГО та визначення особи, яка може вчиняти дії від імені організації, у тому числі підписувати договори, подавати документи для державної реєстрації та інше; про обрання членів до складу ревізійної комісії ГО; про проведення державної реєстрацію змін до відомостей про організацію, що відбулися у зв'язку із прийняттям цих рішень та визначення особи, яка має право представляти організацію для здійснення відповідних реєстраційних дій.

У листопаді 2021 року ОСОБА_2 звернулася до господарського суду з позовом про визнання недійсними та скасування зазначених рішень з тих підстав, що в порушення вимог статуту ГО та Закону України «Про громадські об'єднання» відповідна позачергова конференція була проведена неповноважними делегатами, які не були членами ГО та в порядку, встановленому статутом організації, не обиралися делегатами на цю конференцію.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін ухваленою за результатами нового розгляду справи постановою суду апеляційної інстанції,

позовні вимоги ОСОБА_2 було задоволено повністю, визнано спірні рішення позачергової конференції недійсними.

Суд апеляційної інстанції, зокрема, дослідив рішення ради ГО про припинення членства ОСОБА_2 в цій організації, оформлене протоколом від 22.10.2020, та встановив, що це рішення прийнято за відсутності кворуму ради. З огляду на це він дійшов висновку, що таке рішення не приймалося.

ОЦІНКА СУДУ

За висновками КГС ВС, оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій прийнято без належного дослідження наявних в матеріалах справи доказів та обставин того, чи був позивач на дату прийняття спірних рішень конференції від 26.10.2020 дійсним членом ГО «Водно-моторне спортивно-оздоровче товариство рибалок-любителів».

КГС ВС зауважив, що предметом позову у цій справі є вимога про визнання недійсними та скасування рішень позачергової конференції, оформлених протоколом від 26.10.2020 № 1Р.

Вимога про визнання недійсними рішень ради ГО від 22.10.2020 у межах цієї справи не заявлялася.

З огляду на це КГС ВС дійшов висновку, що суд апеляційної інстанції не мав підстав для надання правової оцінки рішення ради ГО від 22.10.2020, оформленому відповідним протоколом. Тож суд апеляційної інстанції, надавши оцінку зазначеному рішення, фактично вийшов за межі заявлених позовних вимог у цій справі, чим порушив частину першу статті 14 та частину другу статті 237 ГПК України.

Як зазначив КГС ВС, суд апеляційної інстанції залишив поза увагою те, що легітимність рішень органу управління ГО презюмується.

Закон виходить з презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи, тобто такі рішення вважаються такими, що відповідають закону, якщо судом не буде встановлене інше.

Існування презумпції прямо впливає з правової природи таких рішень, які є актами ненормативного характеру (індивідуальними актами) та не можуть за будь-яких підстав автоматично вважатися недійсними за відсутності відповідного судового рішення. До моменту визнання рішення недійсним в судовому порядку юридична сила такого рішення не може ставитися під сумнів.

У практиці ВС усталеним є підхід, що, оскільки ненормативні акти, якими є і рішення органів управління юридичної особи, є актами одноразового застосування та вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, вони не можуть бути скасовані чи змінені органами управління юридичної особи після їх виконання.

Така позиція є правильною, оскільки у протилежному випадку можливість безперешкодного скасування органами управління юридичної особи власних рішень могла б призвести до порушення нормальної діяльності юридичної особи та заблокувати її функціонування. Отже, презумпція легітимності, яка закріплює обов'язковість та дійсність рішень органів управління товариств, покликана сприяти правовій визначеності у діяльності юридичної особи.

Однак ні місцевий господарський суд, ні суд апеляційної інстанції не врахували наведеного, не врахували висновки ВС щодо презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи.

Отже, КГС ВС дійшов висновку, що суди попередніх інстанцій в порушення статті 237 ГПК України не встановили, чи оскаржувалося рішення ради ГО від 22.10.2020 про виключення ОСОБА_2 (позивача у цій справі) із членів ГО «Водно-моторне спортивно-оздоровче товариство рибалок-любителів» у судовому порядку, чи визнавалося рішення судом недійсним. Суди не з'ясували позицію сторін у справі та третіх осіб – 2 і 3 щодо зазначеного рішення та щодо обставин виключення позивача із членів ГО. Оскаржувані рішення та постанова судів попередніх інстанцій в порушення частини четвертої статті 238 ГПК України не містять мотивів оцінки аргументів усіх учасників справи щодо зазначеної обставини та доказу, який цю обставину підтверджує, – рішення ради ГО від 22.10.2020 (витяг з протоколу засідання ради).

Тож, за висновками КГС ВС, обставини того, чи був позивач у цій справі – ОСОБА_2 станом на 26.10.2020 (дату прийняття спірних рішень позачергової конференції ГО «Водно-моторне спортивно-оздоровче товариство рибалок-любителів») дійсним членом цієї ГО, не були з достовірністю встановлені судами попередніх інстанцій, внаслідок чого суди дійшли передчасного висновку про наявність порушеного права позивача як члена ГО на участь в її управлінні справами, що підлягає судовому захисту в межах цієї справи.

Зважаючи на викладене, КГС ВС вирішив, що оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій підлягають скасуванню, а справа – передачі на новий розгляд до місцевого господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.08.2023 у справі № 916/3610/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112634771>.

2.2. Щодо відсутності підстав для застосування норм КЗпП України при вирішенні питання про стягнення з директора ТОВ збитків, завданих ним ТОВ

Правовий статус членів виконавчого органу юридичної особи, посадових осіб, у тому числі директора, які здійснюють управління діяльністю юридичної особи, значно відрізняється від статусу інших працівників, що обумовлено специфікою його трудової діяльності, яка полягає у виконанні ним функцій по управлінню юридичною особою. Той факт, що члени виконавчого органу юридичної особи перебувають у трудових відносинах з юридичною особою, не встановлює пріоритет трудового регулювання над цивільним, оскільки до цих відносин не може застосовуватися модель «роботодавець – працівник» властива трудовим відносинам.

З огляду на зазначене, правомірним є незастосування норм КЗпП України до правовідносин із стягнення з директора ТОВ збитків за придбання товару за завищеною ціною

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» до ОСОБА_1 про стягнення збитків у розмірі 7 408 875,00 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 з 31.05.2018 до 30.09.2021 працювала на посаді директора ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс», що підтверджується відповідними наказами та рішеннями загальних зборів учасників ТОВ.

Однією з послуг, що надається ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс», є виявлення збудника коронавірусної хвороби (COVID-19) шляхом полімеразної ланцюгової реакції зі зворотною транскрипцією (ПЛР), для чого необхідно придбання реагентів.

ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» (як покупець, в особі його директора ОСОБА_1) придбало відповідні товари за договорами поставки та купівлі-продажу у ТОВ «Альфа Фарм» та ТОВ «Українська Дослідницька Компанія».

Судами попередніх інстанцій було встановлено, що до початку придбання відповідних товарів у зазначених ТОВ у позивача була налагоджена співпраця з ТОВ «Лабвелл» та ТОВ «ДНК-Технологія Україна», які також постачали відповідний товар ТОВ «Альфа Фарм» та ТОВ «Українська Дослідницька Компанія» і ці контрагенти в подальшому продавали його позивачеві, що підтверджується, зокрема, листами-відповідями ТОВ «Лабвелл» та ТОВ «ДНК-Технологія Україна» і доданими до них первинними документами.

При цьому ОСОБА_1 за даними ТОВ «ДНК-Технологія Україна» зазначена контактною особою отримувачів – ТОВ «Альфа Фарм» та ТОВ «Українська Дослідницька Компанія», а поставка таким юридичним особам здійснювалася за місцем реєстрації позивача.

Обґрунтовуючи заявлені вимоги, позивач зазначив, що відповідач в період перебування на посаді директора ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» придбав від імені товариства реагенти для виявлення РНК коронавірусів SARS-CoV-2 та подібних SARS-CoV за завищеною ціною, чим завдав позивачу збитків у розмірі 7 408 875,00 грн.

Такі збитки є втратами у різниці закупівлі реагентів, оскільки витрачені ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» кошти були б меншими, якби закупівля відбувалась у контрагентів ТОВ «Лабвелл» та ТОВ «ДНК-Технологія Україна».

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, заявлений позов було задоволено, стягнуто з ОСОБА_1 на користь ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» 7 408 875,00 грн збитків.

ОЦІНКА СУДУ

Як зазначив КГС ВС, відповідно до статті 132 КЗпП України за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків, працівники, крім працівників, що є посадовими особами, з вини яких заподіяно шкоду, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку.

Тож ця стаття містить виключення, і до посадових осіб не підлягають застосуванню її приписи щодо матеріальної відповідальності у межах середнього місячного заробітку.

За статтею 134 КЗпП України відповідно до законодавства обмежену матеріальну відповідальність несуть: 1) працівники – за зіпсуття або знищення через недбалість матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), в тому числі при їх виготовленні, – у розмірі заподіяної з їх вини шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку. У такому самому розмірі працівники несуть матеріальну відповідальність за зіпсуття або знищення через недбалість інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівникові в користування; 2) керівники підприємств, установ, організацій та їх заступники, а також керівники структурних підрозділів на підприємствах, в установах, організаціях та їх заступники – у розмірі заподіяної з їх вини шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку, якщо шкоду підприємству, установі, організації заподіяно зайвими грошовими виплатами працівникам, неправильною постановкою обліку і зберігання матеріальних, грошових чи культурних цінностей, невжиттям необхідних заходів до запобігання простоям.

З огляду на норми статті 134 КЗпП України, підстави для застосування до спірних у цій справі правовідносин норм зазначеної статті відсутні.

Водночас статтею 92 ЦК України та статтею 89 ГК України передбачено відповідальність членів органу юридичної особи, її посадових осіб, в тому числі її керівника, якщо він діяв всупереч інтересам цієї особи.

Відповідно до пунктів 8.2, 8.12.1 статуту ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» органами управління ТОВ є: загальні збори учасників, директор. Директор здійснює управління поточною діяльністю ТОВ.

Посадова особа, зокрема директор, має специфічний статус, оскільки отримала від уповноваженого органу юридичної особи (рішення загальних зборів ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» від 29.05.2018) право на управління.

Правовий статус членів виконавчого органу юридичної особи, посадових осіб, в тому числі директор, які здійснюють управління діяльністю юридичної особи, значно відрізняється від статусу інших працівників, що обумовлено специфікою його трудової діяльності, яка полягає у виконанні ним функцій по управлінню юридичною особою. Той факт, що члени виконавчого органу юридичної особи перебувають у трудових відносинах з юридичною особою, не встановлює пріоритет трудового регулювання над цивільним, оскільки до цих відносин не може застосовуватися модель «роботодавець – працівник» властива трудовим відносинам.

За висновками КГС ВС, суди попередніх інстанцій у цій справі правомірно не застосували норм КЗпП України.

Крім того, КГС ВС зауважив, що протиправна поведінка посадової особи полягає у неналежному та недобросовісному виконанні певних дій, без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм посадовими обов'язками за власним умислом (розсудом),

прийнятті очевидно необачних, марнотратних та завідомо корисливих на користь такої посадової особи рішень.

Отже, ураховуючи встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи, а також недоведеність та необґрунтованість відповідачем необхідності придбання реагентів саме у ТОВ «Альфа Фарм» за ціною за один набір 11 900,00 грн та 12 500,00 грн та у ТОВ «Українська Дослідна Компанія» за ціною за один набір 11 550,00 грн, а не у ТОВ «ДНК-Технологія Україна» за ціною за один набір 4 900,00 грн та 4 600,00 грн, а також недоведеність відповідачем необхідності придбання реагентів саме у ТОВ «Альфа Фарм» за ціною за один набір 6 500,00 грн та у ТОВ «Українська Дослідна Компанія» за ціною за один набір 6 600,00 грн, а не у ТОВ «Лабвелл» за ціною за один набір 2 825,00 грн, суди попередніх інстанцій дійшли правомірного висновку про те, що відповідач будучи директором ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» діяв недобросовісно, нерозумно та всупереч інтересам очолюваного ним ТОВ, що призвело до настання для ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» негативних наслідків у вигляді збитків у розмірі 7 408 875,00 грн.

КГС ВС також звернув увагу і на те, що відповідач, укладаючи з ТОВ «Альфа Фарм» та ТОВ «Українська Дослідна Компанія» договори від 03.03.2021 та від 13.05.2021 і купуючи у них реагенти та сплачуючи за них ціну, яка в декілька разів більша від цін, встановлених ТОВ «ДНК-Технологія Україна» та ТОВ «Лабвелл», які також поставляли ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» реагенти, мав усвідомлювати, що його дії призводять до необґрунтованого та надмірного витрачання позивачем коштів і негативних наслідків для позивача у вигляді збитків. Наявність у ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» у спірний період прибутку не спростовує факту зайвого витрачання коштів ТОВ.

З огляду на викладене КГС ВС дійшов висновку, що підстав для задоволення касаційної скарги відповідача та скасування оскаржуваних судових рішень попередніх інстанцій у цій справі немає.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.08.2023 у справі № 902/183/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113035699>.

2.3. Щодо порушення прийняттям рішення про виключення з ТОВ його померлого учасника, частка якого у статутному капіталі становила 50 % або більше, та про ліквідацію ТОВ прав його спадкоємця

Якщо спадкоємець померлого учасника ТОВ, частка якого у статутному капіталі становила 50 % або більше, не набув корпоративних прав учасника ТОВ, але у порядку спадкування набув право на частку в статутному капіталі ТОВ, тобто є власником частки, і станом на момент прийняття оспорюваних рішень про виключення спадкодавця із числа учасників ТОВ та ліквідацію ТОВ мав встановлене законом право на вступ до ТОВ і саме внаслідок прийняття зазначених рішень не зміг здійснити державну реєстрацію своїх корпоративних прав, то оспорювані рішення є такими, що порушують його охоронюваний законом інтерес, пов'язаний

з правомірним очікуванням набуття корпоративних прав, прагнення користування матеріальним та/або нематеріальним благом у правовідносинах, які регулюються корпоративним законодавством

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом скаржника до ТОВ «Стиль» про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників ТОВ, оформленого протоколом від 09.07.2021 № 03/21н.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Засновниками (учасниками) ТОВ «Стиль» були ОСОБА_2, розмір внеску якої до статутного фонду становить 350,00 грн (частка 70 %), та ГО «Братство демократичної української молоді», розмір внеску якого до статутного фонду – 150,00 грн (частка 30 %).

Загальними зборами учасників ТОВ «Стиль» прийнято рішення, оформлені протоколом від 09.07.2021 № 03/21н, зокрема, про погодження припинення участі у ТОВ учасника (засновника) ОСОБА_2 у зв'язку з його фізичною смертю та погодження рішення учасника (засновника) про ліквідацію ТОВ, а також вирішено ліквідувати ТОВ «Стиль» відповідно до розділу 13 статуту ТОВ, статей 104, 110 ЦК України та частини другої статті 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Водночас на підставі заяви ОСОБА_1 від 14.07.2020 було видано свідоцтво про право на спадщину за законом від 06.08.2021, згідно з яким вона є спадкоємцем майна ОСОБА_2, а саме 2/3 частини права на частку в статутному фонді ТОВ з розміром внеску до статутного фонду в грошовому виразі 350,00 грн.

Однак державний реєстратор згідно зі статтею 28 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» відмовив позивачеві у державній реєстрації заяви від 27.08.2021 про внесення змін до складу засновників (учасників) ТОВ у зв'язку з тим, що 16.07.2021 було проведено державну реєстрацію рішення учасників ТОВ «Стиль» про припинення юридичної особи в результаті її ліквідації.

Позивач звернувся до суду з позовом, вважаючи, що рішення загальних зборів учасників ТОВ «Стиль», оформлене протоколом загальних зборів учасників від 09.07.2021 № 03/21н, прийнято із суттєвими порушеннями вимог чинного законодавства, зокрема законів України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» і ЦК України.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позову ОСОБА_1 було відмовлено з тих підстав, що позивач мав право на захист охоронюваного законом інтересу після набуття ним згідно зі свідоцтвом про право на спадщину за законом від 06.08.2021 права на частку в статутному капіталі ТОВ «Стиль», проте оскільки оспорюване рішення прийняте 09.07.2021, тобто до набуття позивачем права на частку в статутному капіталі, законний інтерес позивача цим рішенням не порушений, що є самостійною та достатньою підставою для відмови в позові, і не потребує оцінки судом інших доводів сторін.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС не погодився з висновками судів попередніх інстанцій та зазначив, що «право на вступ» і «право участі у товаристві», яке надає учаснику корпоративних прав, не є тотожними правами.

У цій справі позивач не набув корпоративних прав учасника ТОВ, але згідно зі свідоцтвом про право на спадщину за законом від 06.08.2021 набув з 03.01.2020 право на частку в статутному капіталі ТОВ, тобто є власником частки, який станом на момент прийняття оспорюваних рішень загальними зборами мав встановлене законом право на вступ до ТОВ, та саме внаслідок прийняття відповідачем 09.07.2021 оспорюваних рішень не зміг здійснити державну реєстрацію своїх корпоративних прав.

За таких обставин оспорювані позивачем (спадкоємцем) рішення відповідача про виключення ОСОБА_2 (спадкодавця), яка володіла часткою 70 % у статутному капіталі ТОВ, та про припинення ТОВ, прийняті 09.07.2021, порушують його охоронюваний законом інтерес, пов'язаний з правомірним очікуванням набуття корпоративних прав, прагнення користування матеріальним та/або нематеріальним благом у правовідносинах, які регулюються корпоративним законодавством.

Тож, як зазначив КГС ВС, суди першої та апеляційної інстанцій приймаючи оскаржувані судові рішення, дійшли помилкових висновків, що оспорювані позивачем рішення відповідача, прийняті відповідачем 09.07.2021, тобто до набуття позивачем згідно зі свідоцтвом про право на спадщину за законом від 06.08.2021 права на частку в статутному капіталі ТОВ, не порушують законного інтересу позивача, що стало підставою для ухвалення передчасного судового рішення про відмову в позові без оцінки судами інших доводів сторін.

Крім того, КГС ВС зауважив, що з урахуванням частини першої статті 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» позивач, який успадкував право на частку в статутному фонді ТОВ, має право на набуття корпоративних прав без згоди учасників ТОВ.

Відповідно до пункту 5 частини першої статті 1, статей 6, 14, 17, 25 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» спадкоємець має статус заявника та наділений правом самостійно внести зміни до державного реєстру, пов'язані з набуттям ним корпоративних прав, шляхом подання відповідної заяви та документа, що посвідчує набуття ним прав на частку в статутному капіталі товариства - свідоцтва про право на спадщину.

ВП ВС у постанові від 02.11.2021 у справі № 917/1338/18 зазначила, що єдиний учасник товариства, який володіє меншою часткою в статутному капіталі, не може скликати загальні збори та відмовити у прийнятті до товариства спадкоємців померлого учасника, який володів більшою часткою в статутному капіталі. Спадкоємці останнього, які виявили бажання брати участь у діяльності товариства, не можуть бути позбавлені права участі в ньому.

Тож КГС ВС виходив з наявності безумовного права участі у товаристві учасника, який успадкував мажоритарну частку (позивача) і неможливості міноритарних учасників відмовити йому в реалізації такого права.

За частиною другою статті 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» в разі смерті, оголошення судом безвісно відсутнім або померлим учасника – фізичної особи чи припинення учасника – юридичної особи, частка якого в статутному капіталі товариства становить менше 50 %, та якщо протягом року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством, спадкоємці (правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до товариства відповідно до закону, товариство може виключити учасника з товариства. Таке рішення приймається без врахування голосів учасника, який виключається. Якщо частка такого учасника у статутному капіталі товариства становить 50 % або більше, товариство може приймати рішення, пов'язані з ліквідацією товариства, без врахування голосів цього учасника.

Як було зазначено судами попередніх інстанцій, ОСОБА_2 (спадкодавець) померла, днем закінчення строку для прийняття спадщини є 03.07.2020. За таких обставин рішення про виключення померлого учасника та ліквідацію ТОВ відповідач міг приймати після 03.07.2021, за умови відсутності заяв спадкоємців про вступ до ТОВ.

Проте, за висновками КГС ВС, суди не врахували та не надали належної оцінки тому, що в той самий день, коли позивач звернувся до нотаріуса із заявою про видачу йому свідоцтва про право на спадщину – 14.07.2020, приватним нотаріусом було зареєстровано заяву ОСОБА_8 (засновника ГО «Братерство демократичної української молоді», тобто другого учасника ТОВ, що володіє 30 % статутного капіталу), в якій вона просила зупинити нотаріальну дію з видачі свідоцтва про право на спадщину (частки 70 % в статутному капіталі ТОВ) позивачу, у зв'язку з чим приватним нотаріусом 14.07.2020 було зупинено строки вчинення нотаріальної дії з видачі свідоцтва про право на спадщину спадкоємцю ОСОБА_1 на все майно померлого на підставі статті 42 Закону України «Про нотаріат».

Нормою частини другої статті 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» передбачено, що в разі смерті учасника товариства, частка якого у статутному капіталі товариства становить 50 відсотків або більше, товариство може приймати рішення, пов'язані з ліквідацією товариства, без врахування голосів цього учасника, якщо протягом року саме з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством, спадкоємці (правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до товариства відповідно до закону.

Отже, ураховуючи, що з 14.07.2020 по 06.08.2021 було зупинено строки вчинення нотаріальної дії з видачі свідоцтва про право на спадщину спадкоємцю ОСОБА_1 на все майно померлого на підставі статті 42 Закону України «Про нотаріат», мало місце зупинення строку для прийняття ним спадщини у зазначений період.

З огляду на те, що позивач міг подати заяву про вступ до ТОВ після прийняття ним спадщини, а відповідач не міг йому відмовити у прийнятті до ТОВ, то відповідно

до вимог статті 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» відповідач міг приймати рішення про виключення померлого учасника та ліквідацію ТОВ після 25.07.2022 у випадку, якщо спадкоємці (правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до ТОВ.

Натомість оспорювані рішення всупереч вимогам частини другої статті 23 зазначеного Закону відповідач прийняв 09.07.2021.

За таких обставин КГС ВС дійшов висновку, що права позивача, за захистом яких він звернувся до суду, порушені відповідачем, оспорювані рішення відповідача прийняті всупереч вимогам частини другої статті 23 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», а тому вимоги позивача про визнання недійсним відповідного рішення загальних зборів учасників ТОВ підлягають задоволенню.

Тож КГС ВС скасував оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про задоволення позову з мотивів викладених у цій постанові.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.07.2023 у справі № 909/1178/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664530>.

3. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

3.1. **Порушення покупцем свого зобов'язання з попередньої оплати товару за договором купівлі-продажу як підстава захисту прав продавця у спосіб, що полягає у стягненні з покупця відповідних сум заборгованості та нарахувань на них**

Оплата за товар є попередньою, якщо відповідно до договору вона має бути здійснена до моменту виконання продавцем свого обов'язку з передачі товару саме у власність, тобто до моменту переходу права власності на товар від продавця до покупця. Це впливає з визначення договору купівлі-продажу, наведеного в частині першій статті 655 ЦК України, яка встановлює обов'язок продавця передати товар саме у власність покупця.

Водночас, якщо сторона втратила інтерес до виконання договору, зокрема до придбання товару, або не вносить попередню оплату через порушення своїх обов'язків продавцем, то така сторона може скористатися правом розірвання договору. Без здійснення відповідних дій її обов'язки з внесення попередньої оплати, передбачені договором, не є припиненими або виконаними, і, відповідно, інша сторона може звернутися до суду для стягнення відповідних сум заборгованості за договором в примусовому порядку.

Системне тлумачення статті 538, частини другої статті 625, частини першої статті 655, статті 692, частини першої статті 697 ЦК України дозволяє дійти висновку про те, що в разі прострочення оплати товару продавець має право вимагати від покупця оплати товару, сплати процентів за користування чужими грошовими

коштами та інфляційних втрат, навіть якщо товар ще не був переданий продавцем у власність покупця. При цьому суд повинен враховувати заперечення іншої сторони (покупця) щодо невиконання продавцем своїх інших зустрічних зобов'язань, передбачених договором (невиставлення рахунку-фактури, неповідомлення інформації про готовність товару до відправки, передбаченої договором, недопуск представників покупця для огляду та перевірки товару тощо). Покупець, заперечуючи проти вимоги продавця про стягнення попередньої оплати, також може доводити очікувану неможливість виконання продавцем свого зобов'язання з передачі товару в натурі (знищення, втрату товару) або істотну затримку у виконанні продавцем своїх обов'язків з передачі товару (очікуване істотне порушення)

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ДП «Новгород-Сіверське лісове господарство» (далі – Лісове господарство) у справі за позовом ТОВ «Переробне підприємство «Біомас» (далі – ТОВ «Біомас») до Лісового господарства про стягнення 2 422 118,11 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

20.03.2019 ТОВ «Біомас» (продавець) та Лісове господарство (покупець) уклали договір купівлі-продажу спеціалізованого вантажного лісовозу за 2 541 548,11 грн (далі – договір № 15).

Цей договір передбачав розстрочення платежів за товар до 13.09.2019 та право покупця отримати товар у користування після сплати 40 % його вартості. Право власності на товар мало перейти до покупця після повної оплати товару.

Покупець сплатив на користь продавця 155 000,00 грн (6,1 % від вартості товару), але після цього припинив здійснювати платежі.

У результаті переговорів між сторонами була укладена додаткова угода, відповідно до якої продавець передав покупцеві лісовоз (без маніпулятора) у користування за актом приймання-передачі, а платежі були розстрочені до 06.06.2020. Втім, покупець так і не сплатив решту вартості товару.

При цьому у справі № 927/824/20 Північний апеляційний господарський суд постановою від 14.09.2021 залишив без змін рішення Господарського суду Чернігівської області від 29.12.2020 про відмову в задоволенні позову Лісового господарства до ТОВ «Біомас» про розірвання договорів купівлі-продажу товару з розстрочкою платежу № 15, № 16 від 20.03.2019 та стягнення з ТОВ «Біомас» на користь Лісового господарства суми попередньої оплати у розмірі 315 000,00 грн.

Як стверджував продавець, факт переговорів та часткової сплати вартості товару за договором № 15 був встановлений зазначеною постановою суду апеляційної інстанції.

Звертаючись у цій справі з позовом до суду, ТОВ «Біомас» просило стягнути заборгованість за договором, 3 % річних та інфляційні нарахування і обґрунтувало заявлені позовні вимоги неналежним виконанням Лісовим господарством договору № 15 та додаткової угоди від 27.12.2019 № 1 до нього, оскільки станом на 07.06.2020 відповідач за товар не розрахувався, порушив графік сплати (додаток 1 до додаткової угоди № 1 до договору № 15) та має прострочену заборгованість у сумі 2 386 548,11 грн. Крім того, відповідно до статті 625 ЦК України позивач нарахував

і заявив до стягнення 3 % річних за період прострочення платежу з 06.01.2020 до 12.07.2022 та інфляційні нарахування за цей період.

Рішенням місцевого господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, зазначений позов задоволено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Перед ОП КГС ВС у цій справі постали питання щодо застосування статей 538, 693, 697 ЦК України, а саме: що таке попередня оплата товару за договором купівлі-продажу; чи має право продавець стягнути з покупця попередню оплату за товар, у розмірі, передбаченому договором купівлі-продажу, якщо продавець ще не передав товар у власність покупця.

Як зазначила ОП КГС ВС, у постанові ВП ВС від 22.09.2020 у справі № 918/631/19 наголошується, що попередня оплата – це грошова сума, яка не забезпечує виконання договору, а є сумою, що перераховується згідно з договором наперед, у рахунок майбутніх розрахунків, зокрема, за товар, який має бути поставлений, за роботи, які мають бути виконані.

Системне тлумачення частини першої статті 693, частини першої статті 655, частини першої статті 664, частини першої статті 697 ЦК України свідчить, що термін «передача товару» охоплює як передачу у власність, так і передачу в користування.

Право власності на товар може переходити від продавця до покупця у момент передачі товару, до цього моменту або після нього відповідно до умов договору купівлі-продажу. Це впливає зі змісту частини першої статті 655, частини першої статті 677, частини першої статті 697 ЦК України.

Тож, за висновками ОП КГС ВС, оплата за товар є попередньою, якщо відповідно до договору вона має бути здійснена до моменту виконання продавцем свого обов'язку з передачі товару саме у власність, тобто до моменту переходу права власності на товар від продавця до покупця. Це впливає з визначення договору купівлі-продажу, наведеного в частині першій статті 655 ЦК України, яка встановлює обов'язок продавця передати товар саме у власність покупця.

Водночас ВС у постановою від 20.05.2019 у справі № 908/523/18, від 29.01.2020 у справі № 903/154/19, від 25.02.2020 у справі № 922/1705/19 зазначив, що виходячи з вимог статті 538 ЦК України, у разі нездійснення покупцем попередньої оплати товару зобов'язання продавця щодо поставки товару не виникає, а нездійснення ним на свій ризик поставки товару без попередньої оплати не надає продавцю права вимагати оплати такого товару.

ОП КГС ВС таке тлумачення приписів частини третьої статті 538 ЦК України визнала помилковим, оскільки ця норма спрямована на захист інтересів насамперед постраждалої від невиконання договору сторони, яка має право (а не зобов'язана) зупинити виконання свого обов'язку або відмовитися від його виконання у разі порушення або очікуваного порушення свого зобов'язання з боку іншої сторони.

Вказівка «має право» означає, що сторона може скористатися таким додатковим захистом, але ця норма не може тлумачитися як така, що звільняє іншу сторону від виконання зобов'язання.

Як зазначила ОП КГС ВС, таке тлумачення приписів статті 538 ЦК України, по суті, прирівнює невнесення передоплати до розірвання договору покупцем в односторонньому порядку (відмови від договору), що є неприпустимим, адже договір є дійсним. І право на його розірвання внаслідок неотримання попередньої оплати виникає саме у продавця, а не покупця.

До того ж відповідно до приписів чинного законодавства продавець, який не отримав попередню оплату за товар, який ще не перейшов у власність покупця, має право скористатися одним із наступних способів захисту: 1) стягнути суму попередньої оплати відповідно з умовами договору і продовжувати виконувати договір; 2) розірвати договір та вимагати компенсації збитків.

Покупець, який не здійснив попередню оплату відповідно до умов договору, є стороною, яка порушила зобов'язання. Втім, керуючись наведеним висновком ВС, суд має відмовити продавцю у стягненні попередньої оплати за товар, мотивуючи це тим, що до покупця ще не перейшло право власності на товар (не виконано поставки). Надання покупцю, який порушив умови договору, такого додаткового захисту порушує розумний баланс між захистом інтересів сторін договору, адже суд має захистити права та інтереси саме тієї сторони, щодо якої відбулося порушення договору (постраждалої сторони), а не тієї, яка порушила договір (порушника).

Відмовляючи у стягненні попередньої оплати, суд позбавляє продавця права вибору, передбаченого ЦК України, – наполягати на виконанні в натурі укладеного договору чи вимагати його розірвання та стягнення збитків.

Більше того, ОП КГС ВС зауважила, що така правова позиція ВС, по суті, змушує продавця, зацікавленого у виконанні договору, на власний ризик здійснити виконання (поставку товару) без отримання попередньої оплати, що суперечить приписам частин третьої, четвертої статті 538, частин третьої, четвертої статті 292 ЦК України та умовам договору.

У свою чергу, в статті 620 ЦК України передбачені правові наслідки невиконання обов'язку передати річ, визначену індивідуальними ознаками. У разі невиконання боржником обов'язку передати кредиторіві у власність або у користування річ, визначену індивідуальними ознаками, кредитор має право витребувати цю річ у боржника та вимагати її передання відповідно до умов зобов'язання (частина перша цієї статті).

Аналогічні приписи містяться у статті 665 ЦК України щодо договору купівлі-продажу.

Отже, права покупця, який попередньо оплатив товар (або з якого суд стягнув суму попередньої оплати), захищені можливістю вимагати у продавця передати йому цей товар у власність.

За висновками ОП КГС ВС, інше тлумачення статті 538 ЦК України нівелює зміст норм щодо належного виконання зобов'язання за договором та щодо розірвання договору (відмови від договору) в передбаченому законом та договором порядку.

Договір купівлі-продажу є консенсуальним договором, який вважається укладеним з моменту досягнення згоди щодо істотних умов договору,

що підтверджується його підписанням сторонами. Тож сторона, яка не здійснила попередню оплату за договором купівлі-продажу, всупереч своїм договірним обов'язкам не може вважати договір неукладеним, а обов'язки зі здійснення попередньої оплати неіснуючими.

Якщо сторона втратила інтерес до виконання договору, зокрема до придбання товару, або не вносить попередню оплату через порушення своїх обов'язків продавцем, то така сторона може скористатися правом розірвання договору. Без здійснення відповідних дій її обов'язки з внесення попередньої оплати, передбачені договором, не є припиненими або виконаними, і, відповідно, інша сторона може звернутися до суду для стягнення відповідних сум заборгованості за договором в примусовому порядку.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС вказала на наявність підстав для відступу (уточнення) висновків щодо застосування статті 538 ЦК України, викладених в постановках ВС від 20.05.2019 у справі № 908/523/18, від 29.01.2020 у справі № 903/154/19, від 25.02.2020 у справі № 922/1705/19. Системне тлумачення статті 538, частини другої статті 625, частини першої статті 655, статті 692, частини першої статті 697 ЦК України дозволяє дійти висновку про те, що в разі прострочення оплати товару продавець має право вимагати від покупця оплати товару, сплати процентів за користування чужими грошовими коштами та інфляційних втрат, навіть якщо товар ще не був переданий продавцем у власність покупця. При цьому суд повинен враховувати заперечення іншої сторони (покупця) щодо невиконання продавцем своїх інших зустрічних зобов'язань, передбачених договором (невиставлення рахунку-фактури, неповідомлення інформації про готовність товару до відправки, передбаченої договором, недопуск представників покупця для огляду та перевірки товару тощо). Покупець, заперечуючи проти вимоги продавця про стягнення попередньої оплати, також може доводити очікувану неможливість виконання продавцем свого зобов'язання з передачі товару в натурі (знищення, втрату товару) або істотну затримку у виконанні продавцем своїх обов'язків з передачі товару (очікуване істотне порушення).

Як встановили суди попередніх інстанцій, покупець порушив своє зобов'язання з попередньої оплати товару, передбачене договором, тоді як продавець виконав своє зобов'язання передати товар покупцю, що підтверджено актом приймання-передачі. Отже, продавець обґрунтовано скористався таким способом захисту як стягнення суми попередньої оплати відповідно до умов договору.

ОП КГС ВС погодилася з доводами скаржника, що в цьому разі суди попередніх інстанцій помилково визнали доведеним факт передачі товару у власність, проте зазначила, що передача товару в користування покупця, а не у власність і, відповідно, кваліфікація сплаченої покупцем суми як передоплати за товар, а не оплати, як помилково вважали суди, не впливає на правильність висновків судів щодо наявності підстав для задоволення позову.

Доводи щодо заперечення покупцем факту отримання товару ОП КГС ВС відхилила з мотивів, викладених в постанові, зокрема з тих підстав, що наведені

доводи зводяться до спонукань ВС здійснити переоцінку доказів всупереч вимогам частини другої статті 300 ГПК України.

Отже, ОП КГС ВС залишила касаційну скаргу відповідача без задоволення, а оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.08.2023 у справі № 927/211/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112967141>.

4. Справи в інших спорах, що виникли з господарських правовідносин

4.1. Визначення боржника у правовідносинах щодо відшкодування АТ «Укртелеком» витрат, понесених внаслідок надання послуг зв'язку пільговим категоріям населення відповідно до введених законами України державних соціальних гарантій

Пільги, введені законами України, мають компенсуватися з державного бюджету з огляду на їх введення органом державної влади, і саме держава як замовник послуг, є боржником у цих правовідносинах.

Стороною зобов'язання з компенсації витрат за надані послуги зв'язку пільговим категоріям громадян є держава, а тому селищна рада не може бути боржником за таким зобов'язанням

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Нововодолазької селищної ради у справі за позовом АТ «Укртелеком» в особі Харківської філії АТ «Укртелеком» (далі – АТ «Укртелеком») до Нововодолазької селищної ради про стягнення невідшкодованої заборгованості з витрат, понесених внаслідок надання послуг зв'язку пільговим категоріям населення за період з 01.12.2021 до 31.07.2022 (включно) у розмірі 38 762,76 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період з 01.12.2021 до 31.07.2022 позивач надав телекомунікаційні послуги на пільгових умовах мешканцям Нововодолазької селищної ради, що включені до Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги з їх оплати, встановлені законодавством України, на загальну суму 38 762,76 грн.

Позивач направив на адресу відповідача листи з доданими до них розрахунками видатків та актами звіряння розрахунків, у яких просив відповідача провести звіряння інформації, що міститься у наданих розрахунках видатків з інформацією в Єдиному автоматизованому реєстрі осіб, які мають право на пільги, доступ до якого наявний у структурних підрозділів з питань праці та соціального захисту населення виконавчих органів міських рад, а в разі виявлення розбіжностей – направити їх на його електронну адресу.

Відповіді на зазначені листи відповідач не надав.

У липні 2022 позивач направив відповідачу претензію з вимогою про відшкодування витрат за період з 01.12.2021 до 30.06.2022 у сумі 34 269,40 грн, понесених внаслідок надання послуг зв'язку на пільгових умовах мешканцям Нововодолазької селищної ради.

У відповідь на цю претензію відповідач зазначив, що АТ «Укртелеком» має можливість звернутися до інших розпорядників коштів місцевих бюджетів (обласної, районної ради) із числа зазначених у статті 91 БК України для компенсації вартості пільг з послуг зв'язку. Крім того, за твердженням відповідача, Нововодолазька селищна рада не зобов'язана відшкодувати позивачу витрати, понесені внаслідок надання мешканцям селищної ради послуг на пільгових умовах.

Підставою звернення АТ «Укртелеком» до суду з позовом у цій справі стала несплата відповідачем позивачу відповідних коштів за надані телекомунікаційні послуги.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, цей позов було задоволено повністю, стягнуто з Нововодолазької селищної ради 38 762,76 грн невідшкодованої заборгованості з витрат, понесених позивачем внаслідок надання послуг зв'язку пільговим категоріям населення за період з 01.12.2021 до 31.07.2022 (включно).

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі КГС ВС виходив з того, що відповідно до Конституції України (стаття 143) та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 16) повноваження органів місцевого самоврядування поділяються на власні (самоврядні) та делеговані, тобто повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом.

Здійснення зазначених соціальних виплат належить саме до делегованих повноважень і має супроводжуватися фінансуванням з боку держави, як цього вимагають положення частини третьої статті 142 Конституції України, згідно з якою держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Водночас відповідно до підпункту «є» пункту 9 частини першої статті 87 БК України (в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України (з урахуванням особливостей, визначених пунктом 5 частини другої статті 67-1 цього Кодексу), належать видатки на інші програми в галузі соціального захисту та соціального забезпечення, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим КМУ.

Наразі такий перелік не затверджений, що, однак, не змінює фактичного існування програм в галузі соціального захисту та соціального забезпечення, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, та не звільняє державу від здійснення видатків для забезпечення реалізації таких програм.

При цьому положення пункту 6 статті 92 Конституції України та статей 1, 17, 18, 19, 20 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» у сукупності свідчать про те, що покладання обов'язків з відшкодування спірних витрат на послуги зв'язку пільговим категоріям громадян на органи місцевого самоврядування є помилковим, оскільки боржником у цих

правовідносинах є держава, яка здійснює свої цивільні права через відповідні органи.

Належним представником держави у спірних правовідносинах є той суб'єкт, який визначений законом про державний бюджет головним розпорядником бюджетних коштів, прийнятим законодавцем у році, що відповідає спірному періоду, за який понесені позивачем витрати за надання послуг зв'язку пільговим категоріям громадян, що підлягають компенсації.

Якщо держава не визначила законом такого головного розпорядника видатків, то саме КМУ слід вважати органом, в особі якого держава виступає відповідачем, адже відповідно до пункту 6 статті 116 Конституції України саме КМУ розробляє проєкт закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України.

Як зауважив КГС ВС, відповідна правова позиція з питань встановлення соціальних пільг і гарантій та суб'єктів, які зобов'язані фінансувати такі пільги, наведена в численних постановках ВС та полягає в тому, що пільги, введені законами України, мають компенсуватися з державного бюджету з огляду на їх введення органом державної влади і саме держава як замовник послуг є боржником у цих правовідносинах.

Отже, за висновками КГС ВС, стороною зобов'язання з компенсації витрат позивачу за надані послуги зв'язку пільговим категоріям громадян є держава, а тому Нововодолазька селищна рада не може бути боржником за таким зобов'язанням.

Задоволення позову за рахунок видатків місцевих бюджетів було б можливим лише за наявності субвенцій із державного бюджету місцевому бюджету на здійснення державних програм соціального захисту в порядку, визначеному КМУ.

Проте суди попередніх інстанцій у цій справі не встановили, який орган прийняв рішення щодо введення відповідних пільг, тоді як це має вирішальне значення для вирішення питання, за рахунок якого бюджету (державного чи місцевого) повинно здійснюватися їх відшкодування, а також не з'ясували, чи мало місце надання відповідних субвенцій з державного бюджету місцевому бюджету, а тому помилково вважали можливим здійснити відшкодування витрат позивача за надані послуги зв'язку пільговим категоріям громадян за рахунок місцевого бюджету Нововодолазької селищної ради.

Ураховуючи викладене, КГС ВС дійшов висновку, що визначений позивачем відповідач (Нововодолазька селищна рада) є неналежним відповідачем у цьому спорі, що є самостійною підставою для відмови у позові.

Тож КГС ВС задовольнив касаційну скаргу відповідача, скасував оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про відмову в позові.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.08.2023 у справі № 922/1418/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112801121>.

5. Процесуальні питання

5.1. Випадки, у яких залишення позову без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 226 ГПК України при встановленні судом після відкриття провадження у справі порушення правил об'єднання позовних вимог є правомірним

Позовна заява підлягає залишенню судом без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 226 ГПК України лише за тих виявлених судом після відкриття провадження у справі порушень правил об'єднання позовних вимог, що передбачені нормами частин четвертої та п'ятої статті 173 ГПК України (об'єднання кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, або вимоги, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам).

В інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених та встановлених судом у підготовчому провадженні, суддя за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи приймає рішення про роз'єднання позовних вимог

5.2. Щодо правомірності об'єднання та розгляду в межах однієї справи позовних вимог про відшкодування шкоди, заявлених ФГВФО до пов'язаних з банком осіб на підставі статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність»

Позовні вимоги до пов'язаних з банком осіб, які є посадовими особами органів управління банку, подані ФГВФО відповідно до статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність» мають розглядатися разом у межах однієї справи, адже у випадку завдання шкоди банку діями його посадових осіб, внаслідок чого настала неплатоспроможність банку, які несуть солідарну відповідальність перед банком як члени органу (органів) управління, повний склад правопорушення можна встановити лише шляхом системного аналізу всієї сукупності дій чи бездіяльності посадових осіб, у тому числі шляхом дослідження проведених банківських операцій у їх сукупності та взаємозв'язку і їх впливу на фінансове становище банку в цілому. А тому операції банку та їх наслідки для його платоспроможності не можна розглядати окремо

ОП КГС ВС розглянула касаційні скарги ОСОБА_1 та ОСОБА_2 у справі за позовом ФГВФО до ОСОБА_3, ОСОБА_1, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_8, ОСОБА_2 про стягнення 22 861 522 608,37 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У цій справі, обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, позивач посилався на норми статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» і зазначив у позовній заяві, що АТ «Дельта Банк» в особі керівництва та членів комітетів правління протягом 2012–2015 років здійснювало економічно невиправдану ризикову діяльність із проведення активних операцій кредитування позичальників – юридичних осіб з надмірною концентрацією (спільна адреса засновників, пільгові умови кредитування (низька відсоткова ставка; відстрочення сплати процентів за кредитом; постійна пролонгація строків повернення основного боргу), подібністю предметів забезпечення, відсутністю належних та ліквідних (необоротних) активів для погашення залучених кредитних коштів), без належного

забезпечення, а також в інтересах власників істотної участі банку, що свідчить про схемність (штучність) таких операцій, єдиною метою яких було перекриття раніше виданих кредитних коштів, а також подальше виведення коштів через банки – нерезиденти, що не мало на меті отримання прибутку. За доводами позивача, шкоду в сумі 22 861 522 608,37 грн завдано спільними діями/рішеннями членів наглядової ради, правління та кредитного комітету АТ «Дельта Банк» в особі відповідачів, що свідчить про наявність підстав для їх солідарної відповідальності за статтею 1190 ЦК України та частинами п'ятою, шостою статті 58 Закону України «Про банку і банківську діяльність». Зазначену суму шкоди розраховано позивачем як заборгованість за дванадцятьма договорами кредитної лінії, укладеними між АТ «Дельта Банк» та позичальниками, за якими виникла прострочена заборгованість, а також за двома договорами застави.

У позовній заяві наведено обставини видачі кредитних коштів за договорами кредитної лінії з визначенням групи пов'язаних осіб, які брали участь у прийнятті рішень щодо вчинення конкретної кредитної операції.

Предметом спору позивач зазначив шкоду, розмір якої визначено як суму шкоди, завданої, за доводами позивача, посадовими особами банку, за кожним прийнятим рішенням та укладеним правочином окремо.

Господарський суд першої інстанції ухвалою від 21.07.2022 залишив названий позов без розгляду, мотивувавши своє рішення встановленням обставин відкриття провадження у цій справі за позовом, поданим без додержання вимог процесуального закону щодо правил об'єднання декількох вимог в одній позовній заяві, оскільки їх сумісний розгляд перешкоджатиме з'ясуванню прав і взаємовідносин чи суттєво утруднить вирішення спору.

Апеляційний господарський суд постановою від 17.01.2023 зазначену ухвалу суду першої інстанції скасував, матеріали цієї справи передав на розгляд до місцевого господарського суду.

ОЦІНКА СУДУ

На вирішення ОП КГС ВС у цій справі було поставлено два питання:

- щодо застосування положень частини першої статті 173 ГПК України: правила об'єднання позовних вимог у такій категорії спорів як стягнення шкоди, завданої протиправними діями та рішеннями осіб, пов'язаних з банком, що призвели до погіршення його фінансового становища та неспроможності банку відповідати за вимогами кредиторів;

- щодо застосування пункту 8 частини першої статті 226 ГПК України: можливості вчинення такої процесуальної дії як залишення позову без розгляду на підставі зазначеної норми у разі встановлення судом порушення правил об'єднання позовних вимог.

Проаналізувавши норми статей 162, 164, 172–174, 226 ГПК України, ОП КГС ВС дійшла висновку, що у разі, якщо порушення правил об'єднання позовних вимог об'єктивно неможливо виявити та встановити судом на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі, що, в свою чергу, може бути обумовлено особливостями правового регулювання спірних правовідносин, їх змістом, змістом

позовної заяви та неочевидністю порушення правил об'єднання позовних вимог у спірних правовідносинах, яке може бути виявлено та встановлено судом у справі лише в ході її розгляду шляхом дослідження та оцінки обґрунтувань й аргументів, наведених в позовній заяві, доказів, заслуховування пояснень сторін та інших учасників провадження у справі тощо, і суддя в ході підготовчого провадження дійшов висновку про порушення правил об'єднання позовних вимог, то суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи до початку розгляду справи по суті ухвалює про роз'єднання позовних вимог.

Втім, суддя у такому випадку позбавлений права залишати позов без розгляду.

Винятком з цього правила є положення частин четвертої та п'ятої статті 173 ГПК України: об'єднані кілька вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, або вимоги, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам.

У таких випадках не допускається роз'єднання цих вимог і суддя не може їх розглянути в самостійних провадженнях.

Тож законодавець допускає залишення позову без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 226 ГПК України у разі виявлення судом у підготовчому провадженні (після відкриття провадження у справі) тих порушень правил об'єднання позовних вимог, які визначені нормами частин четвертої та п'ятої статті 173 ГПК України.

Водночас, якщо позивач порушив ті правила об'єднання позовних вимог, які не визначені нормами частин четвертої та п'ятої статті 173 ГПК України, він не може усунути недоліки позовної заяви, адже встановлення та усунення недоліків у зв'язку з порушенням правил об'єднання позовних вимог ГПК України не передбачено.

Отже, за висновками ОП КГС ВС, позовна заява підлягає залишенню судом без розгляду лише за тих виявлених судом після відкриття провадження у справі порушень правил об'єднання позовних вимог, що передбачені нормами частин четвертої та п'ятої статті 173 ГПК України.

В інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених та встановлених судом у підготовчому провадженні, суддя за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи приймає рішення про роз'єднання позовних вимог.

Ураховуючи викладене, ОП КГС ВС визнала наявними підстави для відступу від протилежної правової позиції ВС у складі ОП КГС, викладеної в постанові від 16.10.2020 у справі № 910/7186/19 щодо застосування положень статті 173 ГПК України у поєднанні з нормою пункту 8 частини першої статті 226 цього Кодексу.

Щодо об'єднання позовних вимог у спірних у цій справі правовідносинах ОП КГС ВС, зокрема, зазначила, що, як встановлено попередніми судовими інстанціями, кожен з відповідачів у спірний період мав статус керівника банку і був наділений посадовими правами й обов'язками як особа з високим ступенем кваліфікації та досвіду.

При цьому положення цивільного та господарського законодавства презюмують солідарну відповідальність органів юридичної особи за збитки, заподіяні

юридичній особі порушенням обов'язків щодо її представництва. Члени наглядової ради і виконавчого органу банку несуть спільно відповідальність за діяльність банку в цілому. Неправомірність їх поведінки може полягати як у вчиненні певних дій, так і в їх невчиненні, тобто бездіяльності.

Тож ОП КГС ВС дійшла висновку, що позовні вимоги до пов'язаних з банком осіб, які є посадовими особами органів управління банку, подані ФГВФО відповідно до статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність» мають розглядатися разом у межах однієї справи, адже у випадку завдання шкоди банку діями його посадових осіб, внаслідок чого настала неплатоспроможність банку, які несуть солідарну відповідальність перед банком як члени органу (органів) управління, повний склад правопорушення можна встановити лише шляхом системного аналізу всієї сукупності дій чи бездіяльності посадових осіб, у тому числі шляхом дослідження проведених банківських операцій у їх сукупності та взаємозв'язку і їх впливу на фінансове становище банку в цілому. А тому операції банку та їх наслідки для його платоспроможності не можна розглядати окремо.

У зв'язку із цим ОП КГС ВС вирішила відступити від протилежної правової позиції ВС у складі ОП КГС, викладеної в постанові від 16.10.2020 у справі № 910/7186/19, щодо застосування положень статті 173 ГПК України – щодо правил об'єднання та роз'єднання позовів у подібних правовідносинах, які були наведені колегією суддів в ухвалі від 28.03.2023 про передачу цієї справи разом із касаційними скаргами на розгляд ОП КГС ВС.

Дійшовши такого висновку, ОП КГС ВС зауважила, що у справі за вимогами ФГВФО про стягнення з відповідачів – пов'язаних з банком осіб солідарно спірної суми шкоди не має місце порушення правил об'єднання позовних вимог, тому ці вимоги до зазначених осіб підлягають розгляду у цій справі, а підстави для залишення відповідного позову без розгляду відсутні, як правильно вирішив апеляційний господарський суд, скасувавши протилежне рішення суду першої інстанції.

Отже, ОП КГС ВС залишила касаційні скарги відповідачів без задоволення, а оскаржувану постанову суду апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.08.2023 у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

5.3. Наслідки поновлення судом строку подання апеляційної скарги на судові рішення або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду в разі, якщо виконавче провадження відкрито на підставі виконавчого документа, що містив вказівку про набрання чинності цим рішенням суду

Якщо виконавець відкрив виконавче провадження, діючи у відповідності до вимог законодавства та Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом МЮУ 02.04.2012 № 512/5 (у редакції наказу МЮУ 29.09.2016 № 2832/5, далі – Інструкція), на підставі виконавчого документа, що містив вказівку

про набрання чинності рішенням суду, та за відсутності інших документальних даних, що у належному порядку спростовують таку вказівку, то у випадку поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду виконавець зупиняє розпочате виконавче провадження. Підстави для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження у такому разі відсутні.

У разі, коли за наслідками апеляційного перегляду апеляційний суд залишить рішення без змін, виконавче провадження поновлюється.

В іншому випадку виконавче провадження підлягає закінченню на підставі пункту 5 частини першої статті 39 Закону України «Про виконавче провадження» від 05.06.2016 № 1404-VIII (далі – Закон № 1404-VIII), а стягнуті на його виконання суми – поверненню в порядку повороту виконання судового рішення

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ФОП ОСОБА_1 за скаргою на дії державного виконавця у справі за позовом Хмельницької міської ради до ФОП ОСОБА_1 про стягнення коштів, за участю Шевченківського відділу державної виконавчої служби у місті Києві Центрального міжрегіонального управління МЮУ (м. Київ) (далі – Шевченківський ВДВС).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Господарський суд першої інстанції рішенням від 31.05.2022 задовольнив частково позов Хмельницької міської ради до ФОП ОСОБА_1 про стягнення 129 797,96 грн безпідставно збережених коштів у вигляді несплаченої орендної плати за земельну ділянку; стягнув з відповідачки на користь позивача 113 570,22 грн безпідставно збережених коштів, а також 2 170,88 грн витрат зі сплати судового збору. У решті позовних вимог відмовив.

21.06.2022 на виконання зазначеного рішення місцевий господарський суд видав накази.

Рішенням від 11.07.2022 головний державний виконавець Шевченківського ВДВС Савчук К. П. відкрив виконавче провадження ВП 69370058.

Рішенням від 12.07.2022 старший державний виконавець Шевченківського ВДВС Полінкевич О.В. відкрив виконавче провадження ВП 69380194.

При цьому ще 24.06.2022 від відповідачки до апеляційного господарського суду надійшла датована 20.06.2022 апеляційна скарга на рішення суду першої інстанції, у зв'язку з чим апеляційний господарський суд листом від 27.06.2023 витребував справу № 924/90/22.

Ухвалою господарського суду апеляційної інстанції від 07.07.2022 апеляційну скаргу було залишено без руху, а ухвалою від 28.07.2022 відкрито апеляційне провадження у справі після усунення недоліків.

Надалі апеляційний господарський суд постановою від 28.09.2022 залишив рішення суду першої інстанції без змін.

Відповідачка 02.09.2022 звернулася до місцевого господарського суду із заявою про визнання наказу у цій справі таким, що не підлягає виконанню, в порядку статті 328 ГПК України, а також зі скаргою на дії державного виконавця, у якій просила суд визнати неправомірним рішення (дії) головних державних

виконавців Шевченківського ВДВС про відкриття виконавчих проваджень від 11.07.2022 ВП 69370058 та від 12.07.2022 ВП 69380194, скасувати їх постанови про відкриття цих виконавчих проваджень та стягнути на користь боржниці усі безпідставно одержані Шевченківським ВДВС і стягувачем кошти за виконавчими документами, виданими господарським судом 21.06.2022 у справі № 924/90/22.

Ухвалою від 27.07.2021 місцевий господарський суд визнав відповідні накази такими, що не підлягають виконанню, частково задовільнив скаргу відповідачки на рішення (дії) державних виконавців Шевченківського ВДВС про відкриття виконавчих проваджень та скасування постанов про їх відкриття.

Апеляційний господарський суд постановою від 20.01.2023 скасував ухвалу суду першої інстанції в частині задоволення заяви про визнання наказів такими, що не підлягають виконанню, та відмовив у задоволенні заяви в цій частині, а також скасував ухвалу суду першої інстанції в частині задоволення скарги відповідачки, відмовив у задоволенні скарги у відповідній частині, в решті оскаржувану ухвалу залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

ОП КГС ВС констатувала, що має місце неоднозначність у застосуванні норм ГПК України та Закону № 1404-VIII, для вирішення якої слід вдатися до аналізу положень, які регламентують дії виконавця під час здійснення виконавчого провадження, а також визначають права та обов'язки учасників виконавчого провадження.

Так, за статтею 38 Закону № 1404-VIII виконавче провадження зупиняється виконавцем у разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду (крім виконавчих документів, що підлягають негайному виконанню). Про зупинення виконавчого провадження виконавець виносить постанову не пізніше наступного робочого дня з дня отримання судового рішення.

За частиною четвертою статті Закону № 1404-VIII сторони зобов'язані невідкладно, не пізніше наступного робочого дня після настання відповідних обставин, письмово повідомити виконавцю про повне чи часткове самостійне виконання рішення боржником, а також про виникнення обставин, що обумовлюють обов'язкове зупинення вчинення виконавчих дій, про встановлення відстрочки або розстрочки виконання, зміну способу і порядку виконання рішення, зміну місця проживання чи перебування (у тому числі зміну їх реєстрації) або місцезнаходження, а боржник – фізична особа – також про зміну місця роботи.

З огляду на це, ОП КГС ВС дійшла висновку, що у випадку, коли виконавець відкрив виконавче провадження, діючи у відповідності до вимог законодавства та Інструкції, на підставі виконавчого документа, що містив вказівку про набрання чинності рішенням суду, та за відсутності інших документальних даних, що у належному порядку спростовують таку вказівку, то у випадку поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду виконавець зупиняє розпочате

виконавче провадження. Підстави для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження в такому разі відсутні.

У разі, коли за наслідками апеляційного перегляду апеляційний суд залишить рішення без змін, виконавче провадження поновлюється.

В іншому випадку виконавче провадження підлягає закінченню на підставі пункту 5 частини першої статті 39 Закону № 1404-VIII, а стягнуті на його виконання суми – поверненню в порядку повороту виконання судового рішення.

Отже, державні виконавці під час прийняття постанов 11.07.2023 та 12.07.2023 про відкриття виконавчих проваджень діяли на підставі виконавчих документів, які за формою та змістом відповідали приписам статті 4 Закону № 1404-VIII, їхні дії не суперечили вимогам законодавства та Інструкції. Доводів та доказів про інше матеріали справи, скарга відповідачки та касаційна скарга не містять.

Водночас ОП КГС ВС зауважила, що суд апеляційної інстанції відкрив апеляційне провадження за апеляційною скаргою на рішення суду лише 28.07.2022, тому відповідно станом на 11.07.2022 та 12.07.2022 в Єдиному державному реєстрі судових рішень і не могло бути наявною іншої інформації, ніж та, що днем набрання законної сили рішенням є 21.06.2022.

Постановою апеляційного господарського суду від 28.09.2022 рішення суду першої інстанції від 31.05.2022 у цій справі залишено без змін, а отже, з 28.09.2022 воно набрало законної сили відповідно до частини другої статті 241 ГПК України.

Суди попередніх інстанцій також встановили, що відповідачка 05.08.2022 та 08.08.2022 звернулася із заявами до Шевченківського ВДВС про зупинення виконання всіх виконавчих дій у відповідних виконавчих провадженнях, закриття їх та повернення стягувачу без виконання наказів суду першої інстанції.

16.08.2022 державний виконавець постановою зупинив виконавче провадження ВП 69370058 з примусового виконання наказу у справі № 924/90/22 про стягнення 2 170,88 грн судового збору. Відомості щодо аналогічних дій державного виконавця у межах виконавчого провадження ВП 69380194 у матеріалах справи відсутні, як і відомості про оскарження у зв'язку із цим його бездіяльності. При цьому 28.09.2022 відповідачка здійснила оплату 2 170,88 грн судового збору у зазначеній справі.

Тож, урахувуючи, що за наявності сумнівів з приводу правомірності чи неправомірності вчинення виконавцем певних дій останні підлягають оцінці як з точки зору відповідності цих дій вимогам законодавства, так і їх спрямованості на забезпечення виконання остаточного судового рішення, ОП КГС ВС погодилася з висновком суду апеляційної інстанції про наявність підстав для скасування ухвали суду першої інстанції в частині задоволення скарги відповідачки.

З огляду на викладене ОП КГС ВС залишила подану у цій справі касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувану постанову суду апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.08.2023 у справі № 924/90/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112967145>.

5.4. Право прокурора як заінтересованої особи подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави

У справі за позовом прокурора в інтересах держави в особі відповідного органу з огляду на положення частин першої, другої статті 334 ГПК України, частини п'ятої статті 15 Закону України «Про виконавче провадження» та враховуючи, що виконання судових рішень є складовою права на справедливий суд та однією з процесуальних гарантій доступу до суду й ефективного захисту сторони у справі, що передбачено статтями 6, 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), прокурор як заінтересована особа вправі подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження

КГС ВС розглянув касаційну скаргу заступника керівника Вінницької обласної прокуратури за заявою керівника Гайсинської окружної прокуратури Вінницької області про заміну сторони виконавчого провадження у справі за позовом заступника керівника Немирівської місцевої прокуратури (далі – прокурор) в інтересах держави в особі Управління освіти, фізичної культури та спорту Гайсинської районної державної адміністрації (далі – Управління освіти) до Міжгосподарського кооперативу «Рембудкомунсервіс» про стягнення 49 961,18 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У цій справі прокурор звернувся до суду в інтересах держави в особі Управління освіти з позовом до відповідача про стягнення попередньої оплати та пені за договором про закупівлю робіт від 12.10.2018 № 71/П, обґрунтувавши заявлені вимоги неналежним виконанням відповідачем умов договору в частині виконання будівельних робіт, щодо яких позивачем було здійснено попередню оплату.

Рішенням господарського суду зазначений позов задоволено повністю з підстав його обґрунтованості, здійснено розподіл судових витрат.

На виконання цього рішення 20.09.2019 видано судові накази.

У лютому 2023 року керівник Гайсинської окружної прокуратури Вінницької області звернувся до суду із заявою про заміну сторони виконавчого провадження – Управління освіти (перейменованого на Відділ освіти Гайсинської районної державної адміністрації, далі – Відділ освіти) на Гайсинську міську раду, яку було мотивовано тим, що Відділ освіти згідно з даними з ЄДР припинено 03.11.2022 шляхом ліквідації, а тому з метою виконання рішення суду необхідно замінити сторону стягувача у виконавчому провадженні з Відділу освіти на Гайсинську міську раду, яка є правонаступником, зокрема, щодо управлінської діяльності.

Ухвалою господарського суду першої інстанції, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні зазначеної заяви відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Відмовляючи у задоволенні заяви прокурора, суди попередніх інстанцій зауважили, що прокурор набуває статусу сторони виконавчого провадження за умови, що він є боржником або стягувачем за виконавчим документом. Гайсинська окружна прокуратура не наділена повноваженнями на звернення до суду із заявою про заміну сторони виконавчого провадження з виконання рішення суду у цій справі, оскільки не є стороною виконавчого провадження, як і не є заінтересованою особою в розумінні приписів статті 15 Закону України «Про виконавче провадження» та статті 334 ГПК України. Крім того, прокуратурою не наведено обґрунтувань того, що перешкоджає новому правонаступнику чи органу виконання самостійно звернутися до суду з відповідною заявою.

КГС ВС зазначив, що відповідно до частин першої та другої статті 334 ГПК України у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження суд замінює таку сторону її правонаступником. Заяву про заміну сторони її правонаступником може подати сторона (заінтересована особа), державний або приватний виконавець.

Згідно із частиною п'ятою статті 15 Закону України «Про виконавче провадження» у разі вибуття однієї із сторін виконавець за заявою сторони, а також заінтересована особа мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником. Для правонаступника усі дії, вчинені до його вступу у виконавче провадження, є обов'язковими тією мірою, якою вони були б обов'язковими для сторони, яку правонаступник замінив.

Виконання судових рішень є складовою права на справедливий суд та однією з процесуальних гарантій доступу до суду й ефективного захисту сторони у справі, що передбачено статтями 6, 13 Конвенції.

Ураховуючи наведені законодавчі приписи, КГС ВС дійшов висновку, що прокурор як заінтересована особа вправі подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження.

При цьому, як зазначено у рішенні Європейського суду з прав людини у справі від 05.07.2012 «Глоба проти України», пункт 1 статті 6 Конвенції, *inter alia* (серед іншого), захищає виконання остаточних судових рішень, які у державах, що визнали верховенство права, не можуть залишатися невиконаними на шкоду одній зі сторін. Відповідно, виконанню судового рішення не можна перешкоджати, відмовляти у виконанні або надмірно його затримувати. Держава зобов'язана організувати систему виконання судових рішень, яка буде ефективною як за законодавством, так і на практиці. Саме на державу покладається обов'язок вжиття у межах її компетенції усіх необхідних кроків для того, щоб виконати остаточне рішення суду та, діючи таким чином, забезпечити ефективне залучення усього її апарату.

Зважаючи на викладене, КГС ВС зазначив, що попередні судові інстанції, приймаючи оскаржувані судові рішення, припустилися неправильного застосування норми матеріального права – статті 15 Закону України «Про виконавче провадження» та порушення норми процесуального права – статті 334 ГПК України, що відповідно до статті 304 названого Кодексу є підставою для їх скасування та передачі справи в частині розгляду заяви керівника Гайсинської окружної прокуратури Вінницької

області про заміну сторони виконавчого провадження на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.08.2023 у справі № 902/505/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113176025>.

| .

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.08.2023 до 31.08.2023 / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2023.- 40 с.

¹**Застереження:** видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://instagram.com/supremecourt_ua)